

psychologische) constructies. Zij kozen de kiesrechtfeministes als hun grote voorbeeld: de eerste golf, zij waren de tweede. Uit Posthumus-Van der Goots brede scala van activiteiten werd vooral haar betrokkenheid bij de acties tegen wettelijke beperkingen op vrouwenarbeid in de jaren dertig en haar rol bij het IAV uitgelicht. Deze biografie is een waardevolle studie die een groot, relatief onbekend gebied in kaart brengt. Hoeveel het begrip 'identiteitsperformance' daarbij toevoegt aan de historische kennis is betrekkelijk. Maar de persoon van Posthumus-van der Goot is hier overtuigend voor het voetlicht gebracht.

Huub Sanders, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Dries Lyna, Kim Lempereur en Joris Martens, *Vergeten verhalen. Slavernij in de koloniale ketens van 's Hertogenbosch* (Nijmegen: Radboud University Press, 2025). 228 pp. ISBN 978 94 6515 1571. DOI: <https://doi.org/10.54195/XUVN9127>.

DOI: <https://doi.org/10.52024/pkdnm506>

Een jaar lang deden drie historici onderzoek naar het slavernijverleden van de hoofdstad van Noord-Brabant. Dat was broodnodig, want lang heerste het idee dat Brabant zelf een soort kolonie was, als wingewest van de Hollanders, en dus eerder onderdrukt werd dan onderdrukker was. Het stadsbestuur gaf de opdracht voor dit onderzoek en was vooral geïnteresseerd in zijn voorgangers. In het onderzoek lag de focus daarom op hoe stadsbestuurders direct betrokken waren bij slavernij tussen 1629, toen 's-Hertogenbosch in handen van de Nederlandse Republiek viel, en het einde van de negentiende eeuw. De historici slagen erin om het blikveld te verruimen en daarbij aandacht te hebben voor bijvoorbeeld handelsbelangen, de levens in de koloniën en de aanwezigheid van mensen van kleur in de stad. Dit doen zij aan de hand van verschillende microgeschiedenissen, waarin enkele levens uitgelicht worden en als voorbeeld dienen voor de bredere verbanden. Aan de hand van inleidende teksten en kaderteksten schetsen de auteurs de context van zowel de Bossche als koloniale geschiedenis waarin de levens zich afspeelden. Het resultaat is een rijk geïllustreerd en zeer toegankelijk geschreven boek. In zeven hoofdstukken komen verschillende vormen van koloniale betrekkingen aan het licht en blijkt dat het koloniale verleden veel verder strekte dan de Nederlandse kustprovincies.

Na de inleiding, waarin de schrijvers onder andere transparant zijn over hoe het onderzoek tot stand is gekomen en welke keuzes er zijn gemaakt, gaat de aandacht naar de economische belangen. Zo blijkt uit dit onderzoek dat 's-Hertogenbosch een grote rol speelde als doorvoerhaven van koloniale waren naar Centraal-Europa, net zoals bijvoorbeeld Nijmegen.¹ Het is echter niet duidelijk hoe belangrijk het aandeel van de koloniale handel was voor de lokale economie, omdat cijfers over de totale handel ontbreken. Desalniettemin staat vast dat de stad een belangrijke schakel was voor de handel van koloniale goederen tussen de kustprovincies en steden als Maastricht, Aken, Keulen en Luik.

In het daaropvolgende hoofdstuk staan de economische belangen van diverse stadsbestuurders centraal. Opvallend is dat dit voornamelijk een verhaal is over de Hollandse elite. Regelmatig trokken leden van Hollandse regentenfamilies naar Brabant om deel te nemen aan het stadsbestuur, omdat er weinig Bossche gereformeerden geschikt waren als bestuurders en katholieken uitgesloten waren van machtsuitoefening. Zodoende kwamen in 's-Hertogenbosch verschillende Hollandse families in het stadsbestuur die aandelen hadden in bijvoorbeeld plantages. Verschillende van deze familieleden met aandelen, zoals de families Van Eijs en De Meij, zijn ook al besproken in "Hollandse" stadsonderzoeken.² Hoewel het goed is dat er aandacht is voor de rol van Bossche stadsbestuurders in het slavernijverleden, lijkt dit hoofdstuk het minste verbonden te zijn met de stad en toont het vooral aan hoe wijdverspreid de invloed en macht van de Hollandse regenten was.

De volgende twee hoofdstukken belichten het belang van de koloniale betrekkingen. Zo volgen de onderzoekers de levens van Bosschenaren die carrières maken in de koloniën, de sociale ladder beklimmen en terugkeren naar hun geboortestad. Daarnaast is er veel aandacht voor het leven op de plantages die in handen waren van Bosschenaren. Hiermee onderscheidt het werk zich van veel andere stadsonderzoeken, waar voornamelijk de aandacht op de lokale geschiedenis blijft.³ Uitvoerig beschrijven de historici bijvoorbeeld over het leven op een plantage in Berbice en van twee slaafgemaakte

1 Luc Meijboom, Lianne Wilhelmus, Joris van den Tol en Coen van Galen, *Nijmegen & slavernij. Publiek bestuur en persoonlijk profijt, 1596-1873* (Nijmegen 2025) 25-32.

2 Sjoerd Ramackers, Emma Sow, Ariadne Schmidt en Alicia Schrikker, *Vooronderzoek koloniale en slavernijgeschiedenis van de stad Leiden* (Leiden 2025) 12, 26-17 en 159; Coretta Bakker e.a., *Het koloniaal en slavernijverleden van Gouda. Een verkenning* (Gouda 2024) 83-93.

3 Gert Oostindie, *Rekenschap. Het koloniale verleden, excuses en herstel* (Amsterdam 2023) 131-132.

vrouwen in Azië. Hiermee maken zij inzichtelijk hoe de koloniale banden invloed hadden op de mensen die in dit systeem onderdrukt en uitgebuit werden.

Het laatste hoofdstuk gaat over de aanwezigheid van mensen van kleur in de stad gedurende de achttiende eeuw. Het volgt verschillende Afro-Surinamers die in 's-Hertogenbosch terecht kwamen. Een opvallend verhaal is dat over Alexander, die met een garnizoenssoldaat naar de Brabantse hoofdstad was gekomen. Dit is een belangrijke aanvulling in de kennis over de aanwezigheid van mensen van kleur in vroegmodern Nederland. Helaas is er in het boek verder weinig aandacht voor de regimenten die in 's-Hertogenbosch waren gestationeerd. Als garnizoensstad bood het bijvoorbeeld in 1655 ook onderdak aan Caspar Paraupaba. Hij was een Braziliaanse Potiguar die jarenlang aan de zijde van de WIC vocht, maar naar de Republiek vluchtte na de overname van Brazilië door Portugal.⁴ Vervolgonderzoek kan aantonen hoe divers de samenstelling was van de regimenten en in hoeverre er sprake was van bijvoorbeeld het uitwisselen van krijgskennis. Hiermee is niet alleen de lokale stadsgeschiedenis bij gebaat, maar ook de bredere militaire geschiedschrijving.

In de conclusie zijn de onderzoekers open over de beperkingen van het onderzoek en de vele vragen die blijven na het lezen van het boek. Niet alleen roepen zij op tot meer onderzoek naar de regimenten in de stad, ook pleiten zij voor vervolgonderzoek naar bijvoorbeeld de rol van koloniale handel voorafgaand aan 1629 en de katholieke missies in de koloniën gedurende de negentiende en twintigste eeuw. Daarnaast is er in het boek helaas geen aandacht voor hoe het verleden doorwerkt in de Bossche maatschappij van vandaag de dag. Daardoor blijft het onduidelijk hoe deze verbindingen bijdroegen aan de ontwikkeling van de stad. Hopelijk weet dit boek historici te inspireren om verder onderzoek te doen naar het koloniale verleden van 's-Hertogenbosch, of andere plaatsen buiten de kustprovincies, want als iets duidelijk is geworden met dit werk, dan is het wel dat de koloniale banden diep door Nederland trokken.

Sjoerd Ramackers, Museum De Lakenhal / Universiteit Leiden

4 Mark Meuwese, *Brothers in arms, Partners in trade. Dutch-Indigenous alliances in the Atlantic World, 1595-1674* (Leiden en Boston 2012) 182-183.